

השלוש שנה חמיץ

ומנחם בגין בבית הכנסת בקאהר, חומ"י במידרשה הדתית בקום: כריתת השלום והמהפכה באיראן הזשלמו כימעט ביחד

לעליית האייתאללה הפרסי לא היה לה שם מתאים. גם לתופעה זו הודבקה לעיתים קרובות, בטעות, תווית ה"פאשיזם". רק השנה נמצא לה השם המתאים: חומייניזם. החומייניזם הישראלי, שהסביע את חותמו על המחצית השנייה של תשל"ט, לא היה חיקוי לתופעה האיראנית. הוא היה תופעה ישראלית מקורית. הוא צמח על קרקע היהדות הישראלית, כשם שהחומייניזם הפרסי צמח על קרקע השיעה האיראנית.

אך הדמיון בין שתי התופעות היה מפתיע, ועייתים מדהים.

החומייניזם הישראלי האמינו, כמו האייתאללה ה"מוזקן, כי יש להם קשר ישיר עם הקדוש-ברוך-הוא. המנחה את צעדיהם המכוון את מעשיהם. הם כפרו בסמכותה של הממשלה החילונית, גם כשזו היתה קרובה לתפיסתם. הם ראו את עצמם זכאים, ואף מחוייבים, להפר את החלטות הממשלה בכל עת ובכל מצב כאשר היה נדמה להם שהן מגבילות את מעשיהם.

הם דגלו בעליונות המוחלטת של חוקיהם העתיקים, בפירושם הפשטני ביותר, על פני החוקים של החברה המודרנית.

במילא הם היו אנטידמוקרטים קיצוניים, אף שזא תמיד הודו בכך. הם כפרו בזכותו של הרוב לחוקק חוקים הסותרים, לדעתם, את רצון האלוהים. הם שללו את זכותה ואת חובתה של הממשלה לפעול על פי רצון הרוב. מתנגדי דיהם היו, בעיניהם, אויבי האלוהים, שיהיו השמן.

אם היו הבדלים בין שתי התופעות, הרי הם נבעו מן ההבדלים שבין שתי הדתות — היהדות והשיעה. השיעה האיראנית הפכה, במרוצת הדורות, ביטוי נאמן של הלאומיות הפרסית. מהפכת חומייני היתה, במהותה, גם מהפכה לאומנית. אך הדבר לא נאמר בפירוש. כי

ידי ממשלת ישראל למצב שבו היה קל להציגה כבוגדת בעולם הערבי כולו, ובעם הפלסטיני בפרט. באחת מנקודות-המשבר של תהליך השלום אמר איש השנה תשל"ט, עזר וייצמן: "ביקורו של סאדאת בירושלים יצר מצב הדומה לזה שהיה קיים במאי 1967, כאשר ריכוז גמאל עבדאל-נאצר את צבאו בסיני. אז נדרשה החלטה אמיצה לצאת למלחמה, עם כל הסיכונים הכרוכים בכך. עכשיו נדרשה החלטה אמיצה לעשות שלום, עם כל הסיכונים הכרוכים בו."

השוואה זו היתה נכונה אף מעבר לכוונתו של וייצמן עצמו. ביוני 1967 נחלה ישראל נצחון צבאי, אך התמיצה את פירותיו מפני שלא היתה מוכנה להחזיר את השטחים שכבשה, תמורת שלום. במארס 1979 הצליחה ישראל לכרות שלום עם המדינה הערבית הגדולה ביותר, אך לא היתה מסוגלת להפכו לשלום כולל, מפני שלא היתה מוכנה להחזיר את הגדה המערבית ורצועת-עזה.

במחצית השנייה של תשל"ט החמיץ השלום, שהושג במחצית הראשונה.

חומייניזם ישראלי

מ ייד עם השתלטו במולדתו, קרא האייתאללה חומייני למלחמת העולם המוסלמי כולו בישראל, כדי לשחרר מידי היהודים את ירושלים, אחת משלוש הערים המקודשות לאיסלאם. אולם, לפחות בטווח הקצר, לא היווה החומייניזם האיראני סכנה לישראל. להיפך, הוא הכריח את עיראק להעביר את תשומת-ליבה מחזית ישראל לחזית איראן, ובכך הקל על הלחץ הצבאי הפוטנציאלי של "החזית המזרחית" על ישראל. **האיום האמיתי של החומייניזם על ישראל לא היה חיצוני, הוא היה פנימי.** מזה שנים הרימה את ראשה בישראל תופעה, שעד

אתו עיתונאי מצרי, שריאין את האייתאללה רוחאללה חומייני בפאריס, ערב שיבתו לאיראן, אמר לידיו ישראלי: "כדאי לכם למהר ולעשות שלום עם העולם הערבי. כיום עוד יש לכם עם מי לדבר — אנשים סבירים כמו סאדאת במצריים, ולאומנים רציונליים כמו יאסר עראפאת בקרב הפלסטינים. מחר אתם עלולים למצוא את עצמכם מול קנאים דתיים, שלא תוכלו לדבר עימם.

"אתם עזורים לאחר את המועד!" בראשית תשל"ט היה נדמה שישראל שעתה לעצה ידידותית זו. המחצית הראשונה של השנה עמדה בסימן התהליך, אשר הוביל לחווה-השלום הישראלי-מצרי, ש"נחתם כימעט בדיוק באמצע השנה. שני המאורעות ה"גדולים במרחב ובעולם — ניצחון המהפכה של חומייני באיראן וכריתת השלום הראשון בין ישראל ומדינה ערבית — הושלמו כימעט בעת ובעונה אחת. המהפכה ארכה 13 חודש, המשאומתן לשלום ארך 16 חודש.

אולם ברגע שנחתם החוזה, בטכס חגיגי על מידשאת הבית הלבן בושינגטון, נעצר תהליך השלום. המדיניות הישראלית לא הסתערה קדימה, מבעד לפריצה שנפרצה בחומת האיבה הערבית, כדי להגיע במהירות לשלום כללי — שרק הוא יכול לבסס ולבצר את מקומה במרחב, שבו החלו נושבות רוחות מסוכנות.

קרה ההיפך: במחצית השנייה של תשל"ט התרחקה ישראל מן השלום, שנראה כהישג היד במחצית הראשונה.

אמנם, במישור הישראלי-מצרי התקדמו הדברים ל"מראית-עין כשורה. נפגשו מישלחות, נערכו ביקורים הדדיים, התקיימו טכסים ממלכתיים מפוארים. מנחם, בגין ביקר בקאהר, ולאחר מכן באלכסנדריה. אנוור אל-סאדאת ביקר תחילה בבאר-שבע, ולאחר מכן בחיפה. אולם השלום הישראלי-מצרי איבד את נשמתו, ושרך את דרכו בקושי תחת עומס הנסיבות העוניות שהועמסו עליו. הוא נראה בגלוי כשלום-נפרד. מצריים נדחקה על-